

הלכות ברכות ה' ס'מן רה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ג]

הוי לה דבש טפל, שְׁהָרִי אֵינוֹ כָּא אֶלָּא לְהַכְשִׁיר הַנֶּגֶד לְאֻכְלֵיהּ⁽⁴¹⁾.

(41) אמנם לענין שמן המעורב עם שלקות, שאין אחד מהם טפל בעצמותו לשני, כתב בשע"צ לעיל (סי' רב ס"ק לה, בשם האבודרהם) שמאחר שהשמן אינו ראוי לשתייה אלא על ידי השלקות, השלקות נחשבות לעיקר והשמן לטפל, ומברך על השלקות ופוסט את השמן.

[משנ"ב ס"ק ד]

פִּינֵן שְׁאֵין הַבְּרִיאִים רְגִילִין לְאֹכַל אוֹתוֹ בְּקֶדְשָׁא⁽⁴²⁾, שְׁעוֹמֵד בְּרַק לְקַפּוֹאָה⁽⁴³⁾.

(42) והשוותה ביצה ודה כדי לצחצח קולו, כתב השערי תשובה (ס"ק יז) בשם המחזיק ברכה שאף שאינו נהנה מטעמה, מברך עליה, מפני שנהנה מכך שביצה היא דבר המזין, וכדעת תורה (ס"א, ובסי' רי ס"א) ושו"ת מהרש"ם (ח"ו סי' פח) כתב שבספר החיים מבואר שאין מברכים עליה, אך בתוס' (שבת קמג, ב ד"ה הלכה) מבואר שהדרך לגומעה היא עומדת לכך, יש לברך עליה, וכן כתבו הקצת"ע (סי' ג ס"ח) והב"ח החיים (ס"ק א) ושו"ת שבט הלוי (ח"י סי' מב ס"ק ד) שיש לברך עליה כדעת המחזיק ברכה, ולענין שיעור הגמיעה מהביצה המחייב ברכה אחרונה נדחינו האב היא נחשבת כמאכל או כמשקה, ראה כף החיים (שם) ומה שכתבנו לקמן סי' רי הע' 18.

(43) ומי שאוכל על ידי צינורית המחוברת לגופו, האם חייב בברכה, דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש ח"א פל"ו אות יד) שאין לברך על הזנה מלאכותית, לא בתחילה ולא בסוף, משום שאינה נחשבת כדרך אכילה כלל, ובשו"ת חלקת יעקב (אריח סי' נב) כתב שמאחר שאינו אוכל דרך פיו, אינו נחשב דרך אכילה ופטור מברכה תחילה וסוף, וסיים שכשרוצה להזנות להשם על מזונו יאמר איזו תפילה או פסוקי תהלים, ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' יח) הביא מה שכתב בשו"ת לבושי מרדכי (אריח קמא סי' לב) שהואיל ונחלקו האחרונים האם נחשב דבר זה כ'אכילה', לכן ירא שמים יהדר אחר מי שישתה או יאכל מאותו מין או מין שברכתו שווה ויכוון להוציאו בברכתו, בין בברכה ראשונה בין בברכה אחרונה, שאף שכתב הרמ"א לקמן (סי' ריג ס"א) שעכשיו נהגים שאין מוציאים בברכה וכל אחד מברך לעצמו, כבר כתבו האחרונים ובמשנ"ב שם (ס"ק יג) שבדיעבד יוצאים, ואין דיעבר גדול מזה, והגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי חט"ז עמ' עב) חילק בדבר, שחולה שמוזנו נכנס על ידי זונדה למעיו יתכן שלענין ברכה אף על אכילה שלא כדרכה יש לברך, אך אם אינו עובר דרך הפה, יש לדון שאינו נחשב אכילה

ואין צריך לברך, ובאופן שמכניסים את המזון דרך הוריד, בודאי אינו נחשב אכילה.

[משנ"ב ס"ק נה]

מְבָרְכִין עָלֶיךָ שְׁהַכְלִי⁽⁴⁴⁾.

(44) והטעם שמברכים עליו 'שהכל' לפי דעה זו, כתב הערוך השלחן (סכ"ב), שכיון שזה רק מאכל חולים אין החולה יורד לפרטיות הדברים, שהרי אין כוונתו לאכילה אלא לרפואה ורק שלמעשה החיך נהנה מזה, ולכן ברכתו 'שהכל' שהיא ברכה כוללת.

[משנ"ב ס"ק נט]

עֵץ לְעֵיל סוֹף סִימָן רב, מְשַׁנָּה בְּרוּחָה דְּבוּר הַפֶּתַח חֵיל וְאִם⁽⁴⁵⁾.

(45) שם (ס"ק פד) כתב שלא נאמר דין זה אלא אחר שלמד, אך מי שהיה לו ללמוד ולא למד לא יאכל עד שילך אצל חכם שילמד אותו, ומי שלא למד ופוסט את עצמו בברכת 'שהכל', כתב הא"ר (סי' רב ס"ק א) בשם האריי ז"ל שהרי הוא בכלל בור שקללוהו חז"ל.

[משנ"ב ס"ק ס]

וְכָאֵן פִּינֵן שְׁקִסְפֶּק בְּדִיעְבַּד דְּמִי⁽⁴⁶⁾.

(46) וכשיש ספק בזה, כתב הערוך השלחן (סכ"ח) שאין הולכים בזה אחר דב דעות כמו בכל הדינים, אלא אפילו אם הדעה הסוברת שמברכים 'שהכל' היא מועטת מהדעות הסוברות שמברכים 'העץ' או 'האדמה', מ"מ מברכים 'שהכל'. אכן בכף החיים (סי' רב ס"ק יב) מבואר שבמקום שלכל הפוסקים צריך לברך, ורק שנחלקו איזו ברכה לברך, הולכים אחר דב דעות.

סימן רה

בְּרֻכּוֹת יְנָקוֹת

[ביה"ל ד"ה וקטניות]

וְאִכְל אוֹתָן כְּמוֹת שֶׁהֵן שְׁלֵמוֹת לְקַנּוּת⁽⁴⁷⁾.

(1) ולענין 'ארבעס' [חומות] שאוכלים בקינוח סעודה, האם הם נחשבים 'דברים הבאים מחמת הסעודה' ואין צריך לברך עליהם, כתב בספר מכתבי תורה (מהאמרי אמת, סי' לו) שבמקומו אין לברך עליהם, מאחר שרגילים לאוכלם בסעודה, ובפרט בסעודת שבת, ומה שכתב בשו"ת דברי חיים (ח"ב יריד סוף סי' סה) שמחמת הספק נהג לאוכלם עם פת תחילה וסוף, הוא משובש שבמקומו לא היתה הרגילות לאוכלם בתוך סעודה.

הלכות ברכת הפרות סימן רד רה

קיג

באר הגולה

צ לשון נקב"ס
דפוק ג מהלכות
ברכות ק הנהגת
מיכולי פנק ח בשם
התוספות

בריאיים רגילין בו (נד) אלא (מ) [מ] לרפואה (נה) מברכין עליו 'שהכל' (ב"י בשם הרא"ש): **יב** כל שהוא עקר ועמו טפלה, מברך (נו) על העקר ופוסט את הטפלה. וכל דבר (יט) שמעריכין אותו לדבק או כדי לתן ידים או כדי לצבוע התבשיל, הרי זו טפלה. אבל אם ערב כדי לתן טעם בתערובות (נו) הרי הוא עקר. לפיכך, מיני דבש שמבשלים אותם ונותנים בהם חלב-חטה כדי לדבק ועושים מהם מיני-מתיקה, אינו מברך 'בורא מיני מזונות', מפני שהדבש הוא העקר: הגה ונראה דהא דאם ערב כדי לתן טעם בתערובות שהוא עקר, הנידוקא (נה) שיש שם ממשות מן הדבר הנותן טעם ודבר השוב, אבל בשמים שנותנין להוץ המרקחת, אף-על-פי שהם לנתינת טעם אין מברכין עליהם, דבטלין במעושה אף-על-פי שנותנין טעם, לכן נוהגין שלא לברך רק על (יט) המרקחת ולא על הבשמים שבהן: **יג** כל דבר (נט) שהוא מספק בברכתו (ס) יברך (כ) [כ] 'שהכל':

רה ברכות ירקות, ובו ה' סעיפים:

א אעל הירקות מברך 'בורא פרי האדמה', ואפלו בפשלים. וכן כל פרות (ה) (ו) (ז) *וקטניות

שערי חשוכה

[מ] לרפואה. עבה"ט. ועין בח"י: האוכל תלמוד-ביתא כמות שהוא חי לצחצה סקיל, אף שאינו נהנה בטעם אכילתו הוא נהנה במינו, ע"ש בשם קנפ"ס [שן כת"י]. ובש"י דבר-בנה כתב: השונה מן עם מי לימוס"ל לרפואה מברך שהכל, ואם ערב בפנק דבר שאוכלו צורך הנאות לרפואה אף שהוא מעט וסור הוא הפנק, הדבר המערב עקר והפנק טפל ומברך ברכה הראויה לאותו דבר ופוסט את הטפלה, כ"כ מהר"י ואל"י בחשוכה כת"י: [כ] **שהכל**. עבה"ט. והמג"א בס"ק יד הביא דבר חכמת-מנות ונראה מקום לסימן קסו ששם חולק עליה, ועין ביראפרים שם, ועין במעריכ-צדקה סי' מב האריך בזה ומסקי דלשון בינוי עדיף לברך בו, אבל שמעתי כי גם נהנה בקמץ פרושו בינוי, ואדרכה בסוגל הוא מל' בקשה כמו ונהנה אנוחט וצאצאינו כ"י, ויש לחלק, עכ"ל. ועד בברי"י שכתב: יש מ"ש נהנה בסוגל ויט"ש המג"א סי' קסו (ד"א שהמג"א חולק רק בשם חכמת-מנות כ"כ), ואינו מחוץ, אלא העקר כמנהג העולם. וכ"כ שאלת-יעי"ץ סימן קר וסימן קה, עכ"ל:

[ו] **וקטניות**. עבה"ט. וכתב בראשון לציון דאם בנה על הקטניות בורא מיני דשאים יצא בדיעבד. וכתב ברי"י דהיה אם בנה עליהם בורא מיני זרעים, אך נסתפק אם בנה על הירקות בורא מיני זרעים אם יצא, דשם ירקות נמי זרעים מקרי, ע"ש. ולענין דיצא דהא כתיב ונבנה ורצית תצמיח, ועין בפסחים דף לט:

באר הגולה

* **וקטניות וכו'**. כתב בעמק-ברכה: קטניות ופולין שאכלן כשהם לחים, דהנו מה שקורין ארבעים שוטי"ן, בין חי בין מצוץ [רוצה לומר, שרופין קצת בעשן]. וקורין ארבעים ארבעים²; או אותן קטניות שמבשלים במים, בין שאוכלין אותן הוץ המרק שקורין אותן ארבעים וזפ"א³, ואפ"ל הם נמחים קצת, או שאוכלן לאחר בשולן בלא מרק, ונדרך לשפף מקם כל המים הרוחצין ואחר-כך מנהג לתן לתוכן מלח ופולפולין ואוכל אותן כמות שהן שלטוח לקטניות⁴; או אותן שאינם טבשלים במים כלל. רק כשהן

תקון הנוהגים לאכילה אינו אלא עם דבש, הוי לה דבש טפל, שהרי אינו בא אלא להכשיר הנוהג לאכילה⁴, והוי לה כפרות שאין נאכלין חיין, שם בברך עליהם אחר בשולן ברכה הראויה להם [בדלוקמן בריש סימן רד], ואין אנו אוסרין שברך עליהם 'שהכל', מפני שהפנים המבדלים בהם הכשירם לאכילה [ב"י]: **(נד) אלא לרפואה וכו'**. הטעם, דאף דנהגה, אין זה עקר הנאות, כיון שאין הבריאיים רגילין לאכל אותו בכך⁴², (מה) שעומד רק לרפואה⁴³; **(נה) מברכין עליו 'שהכל'**⁴⁴. ועין בבבב-הבית שכתב שרב הפוסקים חולקים על זה, וכן הסכימו (מו) האחרונים דצריך לברך עליו ברכה הראויה לו כיון ששם כל-פנים נהנה: **יב (נו) על העקר וכו'**. עין לקמן סימן ריב, שם מבאר כל פרטי דין עקר וטפל: **(נז) הרי הוא עקר**. המגן-אברהם (מו) ושאר האחרונים הסכימו דהוא דוקא בחמשת מיני דגן אמרינן דהויא דבא לתן טעם, אף שהוא מעט הוא העקר, ובדלוקמן בסימן רח סעיף ב, אבל בשאר מינים אוליין בחר רבא: **(נח) שיש שם ממשות**. ולפי הספמ האחרונים פנזור לציל, אף ביש ממשות לא אוליין פתניהו רק בחר רבא: **יג (נט) שהוא מספק וכו'**. עין לעיל סוף סימן רב, משנה ברוך דבור המתחיל ואם⁴⁵: **(ס) יברך 'שהכל'**. ובדיעבד יוצא (מה) ב'שהכל' על כל דבר, ובאין כיון שמשפך בדיעבד דמי⁴⁶ [ב"י]. ומפל מקום אם הוא דבר ששכול לפטרו הוץ הסעודה, עדיף טפי [מ"א]:

א (א) ואפלו בפשלים. ומירי שטובים לאכל בין חיים בין מבשלים, ובדמסם אחר-כך גבי פרות וקטניות: **(ב) וקטניות**. ודוקא

שער הציון

אחי שנמית ואינו נהר, על-פירוש דהנו שאינו גפר לגמרי אבל גפר צדיק קצת תארו: (מה) ואפלו בדרך שהוא מתמשת מיני דגן, כן כבאר בחיובי הרא"ה ששל האלפס בענין שתייתו, עין שם (ומה שכתוב בבית-יוסף ובשלחן-ערוך בשם הרא"ש טעות-סופר, וצריך לומר הרא"ה), וכעין זה כתב גס"פ הרשב"א בחדושי בדרך אפ"ר, עין שם, ומה שרצה המגן-אברהם למדש דהא מירי כשאין טובים לאכל הוא דחוק, דהא העתיק כל לשון הרא"ה: (מו) המגן-אברהם ופרי תרש בלקוטי ונהג"א: (מו) תשובת חכם צבי סימן קכט ונהג"א בראור, וכן העתיקו המה"אם ויד הקטנה ושלחן-שלמה: (מח) ואם הוא מספק אם הוא פרי הציץ או אדמה יברך 'בורא פרי האדמה', ובדלעיל בסוף סימן רב:

תרגום: 1 מי לימן. 2 חומס קלוי. 3 מרק חומס.

הלכות ברכת הפרות סימן רה

*שטובים חיים ומבשלים. מברך עליהם לאחר בשולם בכרכם הראויה להם קדם שבשל. אבל קרא וסלקא (ב) וקרוי וכיצא בהם *שטובים מבשלים (ג) יותר מחיים, *כשהם חיים מברך 'שהכל' (ד) ולאחר בשולם 'בורא פרי האדמה'; ותומי (פרוש, שומים) (ג) [ג] וברתי (פרוש, פורט בלעז), (ח) כשהם חיים 'בורא פרי האדמה', לאחר שבשולם 'שהכל': הנה (ו) דמחשבי נשתנו לגריעותא, ואפלו בשלם עם פשר ונשפכחו, אין השבחה (ז) מצד

באר היטב

(ב) וקרוי. ואם הוא כבדש ראוי לאכלו חי ומברך בפה"א, של"ה מ"א ט"ז: (ג) וברתי. ט"ז העלה לחלק בין השומים, דכשום שהוא לא הוקין עדין ראוי לאכלו חי אפלו בלא פת מברך בפה"א, אבל אם הוקין שאינו ראוי לאכלו חי בלא פת, יש לברך בנה שהוא חי שהכל ולאחר בשולו בפה"א, וכן מבכיל יש חפוק זה. אחריו המטען בדבש וכן כל דבר שגדל על העץ ועושין מהן איין אבל כה שפוטין מן פרי האדמה יש חפוק, דאם הוא מין צנון שקצת בגידאם

משנה ברורה

שאוכלן בעודם לחים, (א) אבל קטניות ופולין יבשים אין דרךן של בגידאם לאכלן חיים אלא מבשלים, לפיכך האוכלים חיים מברך 'שהכל'. ועין בסימן רד סעיף קטן ט במשנה ברורה: (ג) יותר מחיים. מלשון זה משמע דאף כשהם טובים חיים גספון, כיון שהם יותר טובים כשהם מבשלים, מברך 'שהכל' (ב) ומכל מקום אם דרך (ג) רב בגידאם (א) לאכלם גספון כשהם חיים, מברך 'בורא פרי האדמה': (ד) ולאחר בשולם וכו'. והוא הדין (ז) אם הם כבדשים או מלוחים, ודרך בגידאם לאכלם על-גידיו כשהם חיים, מברך 'בורא פרי האדמה'. ולפי זה, מה שקורין קרו"ט², כשבשול ונעשו חמוצים, מברך עליהן 'בורא פרי האדמה' אף כשהם חיים; אבל אם לא פכשן, ואכלן (ה) חיים - 'שהכל' (ב) מבשלים - 'בורא פרי האדמה'. שלא כדברי ר' עקיבא עם שמן ורסק, 'בורא פרי האדמה' אף כהיים; וכל זה משלם אכלם חוד הסעודה [אחרונים]. ואם אוכל השלאטין עם פשר, נעשה טפל להכשרו [כמ"א]: (ה) כשהם חיים 'בורא פרי האדמה'. כתבו (ו) האחרונים דדוקא בשומים רבים, דאז דרך בגידאם

אדם לאכלן חיים, אבל שומים שהוקינו, שהם חריפים מאד ואינו ראוי לאכלן חי [בלא פת], אם אכלו מברך 'שהכל', וכן בבבלי דנא הכי, דאם אוכלן רבים, 'בורא פרי האדמה', הוקינו, 'שהכל'. ועין בשערי תשובה שמצדד לומר, דאפלו רבים אינו מברך 'בורא פרי האדמה' רק במידות שדרך לאכלן רבים בלא פת, אבל במידותינו, שלעולם אין דרך בגידאם לאכל שומים והכלים חיים אף כשהם רבים (ו) בלא פת, אין מברך עליהם אלא 'שהכל', וכן מצדד בגידאם לברך 'שהכל'. ועין שם עוד בשערי תשובה שכתב, דבמבשלים, בין שומים ובבבלי רבים ובין כשהוקינו, לעולם אינו מברך אלא 'שהכל', ואפלו בשלם עם פשר: (ו) דמחשבי נשתנו לגריעותא. ומשמע מהאחרונים דהוא הדין (ח) בבבלי מבשלים, וכן כדקדקו שוקורין וערו"ק או מה שקורין טראה"ו. ונראה דדוקא כשבשל הבבליים כשבשיל עם מים כנחוג, אבל מה שדרך לעשות מאכל מבבליים לברך שם בשלם איתן בשול רב עד שמצטמצק וטובין ופיין לאדילה, ויכל לברך עליהן 'בורא פרי האדמה' (ט), דהרי הם משתנים לעליא על-ידי בשול הרב: (ז) מצד עצמן. עין באחרונים שכתבו, דאם היה מבשל ורקות עם פשר נאו שטגון בשמן, שפנחו ודאי לאכל גם הנקות עצמן, בודאי צריך לברך עליהן 'בורא פרי האדמה' אפלו אם טבע אותן הנקות להשתנות לגריעותא כשבשול בלא פשר, ושאני הכא דלא נתנו שומים בתוך הגדרה בשביל עצמן, רק כדי לתן טעם בהפשר, אלא דממילא מקבלין הם גספון הטעם מהפשר ונשפכו, (ט) על-ידי מברך עליהן רק בברכת הפשר. ולפי זה, אם טגן (י) בבבליים (יא) בשמן או בתקואה גדל להשפיתו, מברך עליהן 'בורא פרי האדמה' (יא), דהרי הבבליים נשפכו לעליא על-ידי הטגון והם

שער הציון

תרומה: 1 מרקמת 2 קרוי. 3 טסה. 4 סלק.

(א) עמך ברכה ופגן אברהם ואלה נבה, וכן מבאר בבב"א זה לשונו: כל מיני קטניות כגון חמצי וטלסחי וקבלי ומני, כד רשבי 'בורא פרי האדמה', כד יבשין ואכלי בחייתיהו 'שהכל': בשליטן וקליטן 'בורא פרי האדמה'; והעיקר גספון האשכול, עין שם שיש חסרון לשון בדבריו. וכן כתב בהלכות ר"א"ו זה לשונו: ונראה בעיני שעל הפולין היבשים שאכלן חיים מברך עליהן 'שהכל', אבל הפולין הלחים מברך עליהן 'בורא פרי האדמה', בין חיים ובין שלוקין. עד כאן לשונו. ודלא בעלת-תמיד שמשפספס בזה: (ב) כן משמע מאלהי רבה ודוד-החיים והגר"ו, וכן מובא מהלכות וקצת-נאמרים בסימן רב סעיף יב, ע"ש. ומשמע מדברי האלהי רבה, דלהפגן אברהם שמצדד לדינא מהלכות וקצת-נאמרים, אף כשמעוט בגידאם אוכלין אותן כשהם חיים, גספון מברך אז עליהן 'בורא פרי האדמה' כיון שהם טובים לאכילה [אף לדינא אין מקדים בזה, ע"ש]. והגר"ו משמע דגם הפגן אברהם סבירא לה דדוקא פשר בגידאם אוכלין אותה גם חיים: (ג) הנינו באורו מקום, כן משמע בבב"א: (ד) מן אברהם ושא: (ה) וכתב זה כתבו גם לענין בורקעס⁴ חיים. ולענין דפחית צריך עיון בכל זה, דהא לפי הנראה מינים אלו אין ראויים לאכל חיים אפלו על-ידי הדחק, ואם-כן דמי זה לפלפול, המבאר בסימן רב סעיף טז דאין מברך עליהן כלום: (ו) ט"ז וש"א: (ז) הנה באמת אין סבירא זו ברייה, דמחשבי צלב לכן כפיין חג לענין מורו שם משמע דאף דאין ראוי לאכל כי אם על-ידי טבול בחיץ מקור ראוי לאכל חי, ואם-כן הכי נמי בכהאי גוונא, וכן משמע גספון בהגר"ו; ומכל מקום טוב יותר לברך 'שהכל' (ב) וכתב רפ"ה בזה, וכתב רפ"ה 'שהכל' בודאי יוצא בדיעבד: (ח) והוא הדין כל בתיא גוונא מינים שאנו יודעין שטובין יותר חיים ממבשלים: (ט) הנינו אפלו אם אוכל השומים לברך, כן משמע באחרונים, ודלא כה שנואה מהגר"מגדים בסעיף קטן ה. ודע דמה שפסקתי לענין וקצת בשלם עם פשר, הוא לרעת הפגן אברהם ושארי הרבה אחרונים שהסכימו עמו, ודלא כט"ז בסעיף קטן ג: (י) נראה דאין חילוק בזה בין פצל וכן לר. ותפרי-נגדים באורו במשפחותיזה רצה למדש דבר, ובבבלי וכן לא מהני טגון לברך עליה 'בורא פרי האדמה', ולא הניא, דהרי למט"ו גופא אפלו בסתם כצל וכן מבשל ונתני במים; גספון מברך 'בורא פרי האדמה', וכלי-ישון כשטגון בשמן גדל להשפיתו: (יא) והוא הדין בשפן-אף מעט בתיא גוונא, אבל מה שחזקין בבבליים לחיכות דקות ונותנין אותן לתוך שפן-אף כשטגון אותן, נראה לכאורה דמברך עליה 'שהכל', דאיתן הבבליים אינם באין בי אם להשביט השמן, אלא דממילא קולטין הם השמנונית מהשמן ורומין למה שכתב בהרמ"א:

הלכות ברכת הפרות סימן רה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ג]

כִּינן שֶׁהֵם יוֹתֵר טוֹבִים לְשֶׁמֶס מְבַשְׁלִים, מְבַרְךְ שֶׁהַכֹּלִי^(ז), וּמִקַּל מְקוֹם אִם הָרֶךְ רֹב כְּגִי-אֶנְס⁽⁸⁾.

(2) ואב עבר וברך עליהם 'בורא פרי האדמה', כתב לקמן (סי' רו ס"ק ג) שיצא בדיעבד.

(3) ובגדר דרך רוב בני אדם, שכתב בשעה"צ (ס"ק ג) דהיינו דרך בני אדם שבאותו מקום, דעת הגר"ח"פ שיינברג (חידושי בתרא) שאין זה תלוי בדרך האכילה אלא שמחמת שכן דרך אכילתם גם הדרך לנטועם לשם כך, וכמו שמבאר במשנ"ב לעיל (סי' רב ס"ק נב) שכוונת הנוטעה היא הקובעת, ולפי זה הורה שאם הפירות מיובאים ממדינה אחרת, אף שלכאורה צריך לברך לפי המדינה שבהם ניטעו, מ"מ הרי נוטעים אותם לכתחילה על דעת לייצא אותם למדינה אחרת. אך אם לא באו ממדינה למדינה בדרך ייצוא וייבוא, אלא שנטל באקראי פרי ממדינה אחת לחברתה, הולכים לפי דרך המדינה שבה היתה הנוטעה אף שבמדינה זו דרך אכילתו אינה כך. אמנם מדברי הגרש"ז אויערבך (ותן ברכה קונטרס התשובות עמ' יד) משמע שדין זה תלוי במקומו של האדם, שהורה לענין הבא ממדינה שנוהגים בה לאכול ירק מסוים הי' למדינה אחרת שאין נוהגים כן, שאם דעתו לחזור, עליו לברך כמנהג המקום שבה משם, ואם לאו עליו לברך כמנהג מקום זה.

ופרי שדרך בני אדם לאוכלו חי אך הוא טוב גם מבושל, ומה שאין אוכלים אותו מבושל הוא מחמת יוקרה, הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קצה אות א) שברכתו במבושל כמו שהוא חי.

ולגבי תפוחים מזן מסוים שרוב העולם רגילים לבשל אותם, הורה הגר"נ קרליץ (שם אות ב) שאין דנים את הזן הזה בפני עצמו, אלא מכיון שמין התפוחים בכללותו נאכל חי ומבושל, מברכים אף עליו 'בורא פרי העץ' גם כשהוא חי.

ולגבי שקדים ובוטנים, שרוב העולם אוכלים אותם כשהם קלויים ולא חיים, והם גם טובים יותר כשהם קלויים, הורה הגר"נ קרליץ (שם אות ד) שמ"מ מברכים עליהם כברכתם הראויה אף כשהם חיים.

[משנ"ב ס"ק ז]

וּלְפִי זֶה, מֵה שֶׁקוֹרִין קְרוֹי"ט, כְּשֶׁכָּשָׁן וְנִצְשׁוֹ תְּמוּצִים, מְבַרְךְ צִלְיָהוּ 'בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה' אֵף כְּשֶׁהֵם חֲיִין⁽⁴⁾.

(4) ומדוע שיעור הכבישה והמליחה, כתב הכף החיים (ס"ק ז) שהדבר תלוי בשינוי הטעם, שכשמשנתנה טעמו וטוב לאכילה מברכים עליו את ברכתו הראויה, ואינו תלוי בשיעור כבישה ומליחה שנאמר לענין איסורים.

[משנ"ב שם]

אָבֵל אִם לֹא כְּכֶשֶׁן, וְאֶבְלָן חֲיִין שֶׁהַכֹּלִי⁽⁵⁾ וְכוּ', שֶׁלֹּא טִי"ן מְעַרְבֵם עִם שֶׁמֶן וְחֶמֶן, 'בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה' אֵף בְּחִי"ן⁽⁶⁾.

(5) אכן מין הכרוב שיש בו עלים רבים וגדולים וראוי לאכילה חי, כתב הכף החיים (ס"ק ח) שברכתו 'בורא פרי האדמה' גם כשהוא

חי, מפני שרוב בני אדם אוכלים אותו כך.

(6) משמעות דבריו שדוקא במעורב בשמן וחומץ מברך את ברכתו הראויה. אכן בזמנינו, הורה הגר"ח"פ שיינברג (חידושי בתרא) שהואיל והשתנתה המציאות, מברכים 'בורא פרי האדמה' כשהם חיים אף ללא תערובות נוכחו שכתב להלן (ס"ק יח) בשם החי' אדם לענין גזר, שתלוי אם דרך בני אדם באותו מקום לאוכלו חי.

[משנ"ב שם]

וְאִם אוֹכֵל הַשְּׁלֵאטִי"ן עִם כֶּשֶׂר, נִצְשׁוֹ טָפֵל לְהַכְשִׁיר.

(7) אמנם, לענין מרק שיש בו ירקות ובשר, כתב להלן (ס"ק יג) שהירק בודאי לא נעשה טפל לבשר, כיון שהירק בא למזון ולשובע, וביאר הגר"ח"פ שיינברג (חידושי בתרא), שכאן מדובר שהחסה באה לתת טעם בבשר, ואינה באה כמזון בפני עצמו, ובגדר דין עיקר וטפל, ראה מה שכתבנו לקמן סי' ריב ס"ק א.

[משנ"ב ס"ק ה]

שֶׁלְעוֹלָם אֵין הָרֶךְ כְּגִי-אֶנְס לְאָכֵל שׁוֹמֵם וְכָצִילִים חֲיִים אֵף כְּשֶׁהֵם רְכִים⁽⁸⁾.

(8) ואף שלפעמים אוכלים את הבצל כשהוא חי, כתב לקמן (סי' רנד ס"ק ב) שמ"מ אין טוב לאוכלו חי (כתפוחים).

[שעה"צ ס"ק ז]

וּמִקַּל מְקוֹם טוֹב יוֹתֵר לְכָרֶךְ שֶׁהַכֹּלִי⁽⁹⁾.

(9) ולעיל (סי' רג ס"ק טז) כתב בשם הפמ"ג שהאוכל 'חרדי' למחור יתכן שמברך עליו 'שהכל', וראה מה שכתבנו שם. ולגבי צנון שהוא מר ואין דרך לאוכלו בלא פת, הביא במשנ"ב לעיל (סי' רג ס"ק יד) את דברי החק יעקב והשו"ע הרב, ואת דברי הו"ד אר"ב שחולק, ולא הכריע בדבר.

[משנ"ב ס"ק ו]

שֶׁמְבַשְׁלִין אוֹרֶךְ כֶּשֶׁל רֹב עַד שֶׁמֶצֶטְמָקִין וְטוֹבִין וְפִין לְאָכִילָה, יוֹכֵל לְכָרֶךְ צִלְיָהוּ 'בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה'⁽¹⁰⁾.

(10) ואפילו אם במציאות רוב בני אדם אינם אוכלים את הבצל באופן כזה, דעת הגר"ח"פ שיינברג (חידושי בתרא) שנראה שהואיל ואם היה להם פנאי דוד עושים כן, די בכך כדי לברך את ברכתו הראויה, שהרי מה שדולכים אחר רוב בני אדם שבמקום זה, הוא משום שבלאו הכי בטלה דעת יחיד אצל כל אדם, אבל כאן אין זה נגד דרך רוב בני אדם, משום שאף הם דוד אוכלים אותו כך.

[משנ"ב ס"ק ז]

וּלְפִי זֶה, אִם טָגַן בְּצִילִים וְכוּ' מְבַרְךְ צִלְיָהוּ 'בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה'⁽¹¹⁾.

(11) ולענין מרק בצל [העשו מבצלים מטוננים], הורה הגרש"ז אויערבך (ותן ברכה קונטרס התשובות לסי' רה) שאף על פי שיש בו הרבה מים ותבלינים, מ"מ טעם הבצלים עיקר ומכרך על המרק 'בורא פרי האדמה'.

הלכות ברבית הפרות סימן רה

קיד

באר הגולה

ג קם לט ד טור בשם
אביו הראש ד שם
לדעתו

עצמן אלא מחמת הפשר שבהם (הרי"ף פק ביד מברכין): **ב** (ח) געל המים שבשלו (ט) בהם (ז) ירקות (י) מברך
הברכה עצמה (יא) שמברך על הירקות עצמן, (יב) אף-על-פי שאין בהם אלא טעם הירק. והג' מלי
בשבשולם בלא בשר, יאכל בשלם (ט) [ה] (יג) עם בשר מברך עליו 'שהכל': **ג** (יד) 'אם (ו) סחטן, אינו

שערי חשוכה

באר היטב

לכדם חזין דינן פשאר ירקות לברך בורא פה"א כמ"ש הש"י. ושום ונצלם שהכל אפילו
הזקין ובשלים גם בשר, ודלא כע"ת, עין מג"א נא"ר, יבר"י הביא דברי הרא"ש במקום
דמסלק להזכיר בין זה לאגור, ע"ש, ובאמת שהמג"א ג"כ פננתו על דברי הרא"ש אלה,
ע"ש. ומ"ש באותו הטעם בברכה, כ"כ ג"כ בעצמך ברכה. ובמקומות גר"י פלאמי"ן
ברכש או בצוקר, כהב פ"מ שאם בעורן חזין ראיין לאכילה ע"י הדחק מברך
בפה"א, וכן בצוקרין קטנים וקאלמאסי"ן מרקחים בפה"א או שטאקס"ע וז"ל
מקורו בודש. וכל לברך שהכל, ומקומות שנקרא צוקר"ע י"א שהוא קלפה קשה אין לש
לברך שהכל, דגבר מקלות קראנצ"י¹⁰, ומקומות קריין¹¹ י"ל שהכל ומקומות צנו
בפה"א, ע"ש עין מש"ל סימן רב ורג עין מ"ש בידאפרים שם: [ה] עם בשר.
עבה"ט, וי"ל דדוקא כים שאין להם טעם לעצמם רק מה ששקבלין טעם מאחרים

משנה ברורה

וגם יברך על דבר אחר שברכתו 'שהכל', ויאכל משני המינים
בשעור כדי שייכל לברך 'על הפתיה' וגם 'בורא נפשות רבות' [וזה
דוקא בענין זה שעקר רצונו הוא רק לאכל את הרטב של הליביבות,
(יט) אכל אם רוצה לאכל גם הליביבות עצמן בדרך העולם, מברך
על הליביבות 'בורא מיני מזונות' ופטר בזה את הרטב¹² גם-כן לכלי
עלמא, משעם טפל]. ואם בשל רק מעט לביבות בהרבה מים, ועקר
פננת תבשילו הוא רק בשביל המים, שהרטב במקעט צלול, בזה
בדאי אין המים בטלים לליביבות, ומברך על המים 'שהכל' ועל
הליביבות 'בורא מיני מזונות' (נ"א ושא), ובחז"א-אדם כתב שגם
בזה יותר טוב שיקברך 'שהכל' על דבר אחר, וכן: **(יב) אף-על-**
פי שאין בהם וכו'. ודוקא שבשלו הנק' במים בעלמא, שאין
בהם טעם בעצמו ונרשש בו רק טעם הנק' (יט) אכל אם בשל
הנק' בחמץ או במשקה העשויה ממי סבין וקמח [שקורין קאו"ס],
שיש בהן טעם בפני עצמן, אין נגדר המשקה אחר הנק', ומברך
עליו 'שהכל' כמשותה אותם בפני עצמו; והוא הדין במשקה
בארש"ט, שהוא מי שרית בתיקע"ע¹⁴ חמוצין, שבשלו בהם ירקות
עם בשר ורוצה לשתות אותם לבדו, אין מברך על התבארש"ט
'שהכל' משום טעם בשר ששקלט בו, וכדלקמח, אלא 'בורא פרי
האדמה', (כ) כיון שיש להמשקה טעם עצמו מבלתי הכשר [נ"ד].
ומכל מקום כשאוכל גם הכשר, נראה שיותר טוב שיקברך על הכשר
'שהכל' ויכנין לפטר גם את הרטב, דמסתברא דקשאוכל ביחד
הרטב טפל לגבי הכשר: **(יג) עם בשר וכו'.** והירקות נותנין טעם
בהפסק והכשר נותן טעם בהפסק, וטעם הכשר הוא חשוב יותר
הלכך הוא עקר, ועל-כן אפילו הוא אוכל הפסק לבד מברך 'שהכל'.
ומכל מקום אם אוכל הנק' עם הפסק ביחד אין צריך לברך פי אם
על הנק', דהפסק נצשה טפל גם להנרק. ודע עוד, דהנרק גופא
בדאי לא נצשה טפל להכשר, כיון שבה למזון ולשבע²³ [פמ"ג]:
ג (יד) אם סחטן וכו'. דיותר (כא) יוצא טעם הנק' על-ידי
בשול מצלידי סחיטה, ולכן אפילו בפרות שדרכו למסכתיהו
גם-כן ברכתן 'שהכל'²⁴, (כז) ואפילו אם כחשן נמי דינא הכי²⁵:

שער הציון

(יג) חז"א-אדם: (יג) פשוט, דאפילו אם בשל רק במים שלא נקבשו עמהן גס"ן ברכתו 'בורא פרי האדמה': (יד) וכן כתב גם הפריימקדים ב"ה, ובר"ב במשפצות
ותב משמע דבר זה נקרא בידה, ע"ש והוא בעצמי חשוכה, ועל-כן טוב לכתולה למנע טלשתותן שלא בתוך הסעודה: (טו) מנן אברהם ושא: (טז) עין בקנן
אברהם דמלי בסבכת הנמ"ס והרא"ש, דלמנמ"ס ברכתו 'שהכל': (פ) חז"א-אדם וכן משמע מדרך-המים. ועין בסח"א-אדם שכתב דאם אין לו דבר אחר יברך על
הרטב עצמו 'שהכל': (יט) חז"א-אדם, ואף דאלהי רבה כספסק דריו, מכל מקום יותר טוב לברך 'שהכל' דקוה בודאי יוצא בדיעבד: (ס) ואפשר
עוד יותר וגם האלהי רבה לזה משעם אחר, דכנה דתנה על הרטב שם מ"שלקית מקדם אין סבאר דבשכיל ענשפכת הרטב על-ידי שקלט גם טעם הכשר יגרע
ברכתו, ומכל מקום למעשה נראה שיותר טוב שיקברך בורא פרי האדמה על מעט נק' מחזקה²²: (כא) וזה להרא"ש שהביאו המחבר לעיל בר"ב ע"פ י, ומפני זה
כתבתי דאפילו בשדרכו למסכתה נמי דינא הכי, וקשיטת הרא"ש שם, ע"ש, וכן נראה מסתמכת המחבר (והג"א ופמ"ג): [אף דהמחבר מלה הנדבר בר"ב ע"פ י
בפלקתא וקאן סתם כהרא"ש, משום דבשכיל לולי יוצא בדיעבד לכלי עלמא (מאמר מרדכי), ולפי זה לכאורה בדיעבד אם בור' בורא פרי האדמה: יצא: (כז) חמ"ד-משה
והנ"ל-שלו, עין שם, דלא כט"ז, אלא דלעולם חשיב רק מהל בעלמא שיוצא שלא על-ידי בשול, וכן מוכח מהרא"ש שחובא לעיל בר"ב ע"פ ח בבית-יוסף וט"ז:
תרגום: 1 גור. 2 לפת. 3 דלת. 4 מרקחת. 5 חמיצה. 6 שדפים וקדים. 7 סכר. 8 לימון. 9 שרש עשב הגדל מעצמו באגם. 10 ספוחים. 11 חזרת.
12 כבישת קלפסות. 13 פריה. 14 סלק. 15 חמיצת סלק. 16 פתיים. 17 אפרות. 18 פסקאות.

הלכות ברכות הפרות סימן רה רו

מברך על אותם משקין אלא 'שהכל': ד' יתכן (טו) לחתיכות קטנות לא נשתנית (טז) ברכתו (יז) מפני כן: ה' (י) [ו] (יח) *הלפת קשהוה חי מברך עליו 'שהכל', אבל אם הוא מבשל או קבוע בחמץ או בחרדל, 'בורא פרי האדמה':

רו דיני הפסק וטעות בברכת הפרות, וכו' ו' סעיפים:

א [*] (א) *ברך על פרות האילן 'בורא פרי האדמה' יצא, אבל אם ברך (ב) על פרי האדמה 'בורא פרי העץ' (ג) לא יצא. *הלפת אם הוא מספק בפרי (ד) אם הוא פרי העץ או פרי האדמה. מברך 'בורא פרי האדמה'. ועל הכל (ה) אם אמר 'שהכל' יצא, (ו) ואפילו על פת וזין: ב' (ז) יהיו (ח) לפניו (ט) פרי האדמה ופרי האדמה

א ברכות ט וזכרי
הנהגה ב טור ג כטו
ינה אקא דאין
ברכותה שוות בוד
מא

באר היטב

הוי קבוע, עין ט"ז. מיתותין וזין תפוחים שעומדין לשתיה מברך שהכל, וכן המשקה שעושין קפסח מתפוחים מברך שהכל, עמ"א: (י) הלפת. גגון מערי"ן 6 וריב"ן 7 בלא אע"פ ששאלין ג"כ חז"ן מ"מ בין שטובים יותר מבשלים מחיין מברך חז"ן שהכל ומבשל בפה"א. נרד גרי"ן קרו"ט 8 חי שהכל, מבשל בפה"א. שלא טי"ן מערב עם חמץ ושמן וזת בפה"א. ארבי"ס שוטי"ן 10 בין חי ומבשל בפה"א שטובים חז"ן ומבשלים. וזא"ר קרו"ט 11 בפה"א בין חי בין מבשל. נרד שהוה טוב חי ובמבשל משתני לגרועותא גגון נרד שקורין שער"ף או מה שקורין טאה"ן או צמון וכדומה לזה, מברך חי בפה"א ומבשל שהכל:

(א) לא יצא. נ"ל דאזתם הגדלים על האילן ומברך בפה"א מחמת דלא נגמר תפרי או שאין עקר תפרי, אם ברך בפה"ע יצא, מ"א, וק"ס אכן העמוד

ועין בשאגת אריה סימן כג שנטא נחתן אם ראוי לירא שמים לחש לכתחלה לשתת ספירם לשנים שברמב"ם שפוסק לא יצא, וי"מ אם נפסק אם יקרב בפה"ע או בפה"א לא יקרב בפה"א מספק, והשלה דעקר הפסח שברמב"ם כמ"ש הכי"מ ונ"א וגם הביא ראיה מהא דאמר עילא סתלקה בברכותיהם שוות כר דעולא סיל קרי' ונ"א, ע"ש: (א) לא יצא.

משנה ברוכה

ד' (טו) לחתיכות קטנות. פירן שפיר צדין תארו וצורתן במקצה. וצ"ל לעיל סימן רב סעיף ז במגן אברהם סעיף קטן יח וילקמן בסימן רח סעיף קטן לח במשנה ברוכה: (טז) ברכתו. בין דבר שברכתו 'בורא פרי האדמה' או 'בורא פרי העץ':

(יז) מפני כן. ושמעון שטחנן, נשתנית ברכתו מ'פרי האדמה' ל'שהכל', מפני שאין צורתו צליהן כלל מ"א. ורעת האבן העזר, דאפילו סתמן מברך 'בורא פרי האדמה', אם לא ששעה מהן משקין דאין ברכתו 'שהכל' 16, והוא בשערי תשובה: ה' (יח) הלפת קשהוה חי וכו'. הלפת טוב יותר מבשל מחי [טורן]. ולפת הוא מה שאנו קורין מייארי"ן 6 וריב"ן 7. ועין במגן אברהם שפסק בד"ץ זה, ועין בטור שמביא גס"פן שלש גאונים שסוברין לברך על חי 'בורא פרי האדמה', ועין בת"א אדם שכתב

דתלוי אם דרך בגי' אדם באותו מקום לאכלן חז"ן 17, ועין בנשמת אדם שהאריך בזה:

א (א) ברך וכו'. הואיל ועקר האילן הוא מן הארץ ולא שגר בברכותו, ואפילו היד בנה [פ"ג]: (ב) על פרי האדמה וכו'. ואפילו בשפירות גדלין על העץ אף שאין העץ מתקנים בחרף, לא יצא, דהוי בכלל פרי האדמה, וכדלעיל בסימן רג בהג"ה: (ג) לא יצא. כתב מגן אברהם: (ד) ואזתן פרות הגדלים על האילן. ומברך 'בורא פרי האדמה' משום דלא נגמר תפרי או שאין עקר תפרי, וכדלעיל בסימן רב סעיף ב וסעיף ו, אם ברך 'בורא פרי העץ' יצא, פירן דעל-פל פנים מין פרי-עץ הוא 18. וכן על פרות האדמה שטובין מבשלין יותר מחיין, שדינן לברך 'שהכל' בשאכלן בשעה חז"ן, אם ברך 'בורא פרי האדמה' יצא 19 [פנים מאירות]: (ד) אם הוא פרי העץ וכו'. וכן כשהוא ספק לו (ב) מצד הדין 20, אבל אם הוא ספק לו מחמת שלא למד, לא יאכל עד שילמד: (ה) אם אמר 'שהכל' 21. וכל זה דיצבד 22, (ג) אבל לכתחלה צריך לברך על כל דבר ברכתו המיוחדת לו 23: (ו) ואפילו וכו'. רוצה לומר, אף שהם דברים חשובים 24: ב' (ז) הוי וכו'. דוקא דיצבד, (ד) אבל לכתחלה לכלי עלמא אין לכוון להוציא את פרי-העץ, דטוב יותר לברך ברכה המיוחדת לו; ובלאו הכי יש דעות בסימן ריא סעיף ג דיש אוקרים דטוב יותר להקדים פרי-העץ: (ח) לפניו. נקט (ט) "לפניו" לרבותא, דאפילו היה לפניו פרי-העץ כשברך לא נפטר ממילא אלא-אם-כן נתפס בדיקא לפטורו 25, (י) אבל באמת היכי דנתפס בדיקא לפטור מהני אפילו לא היו לפניו פרי-העץ כשברך: (ט) פרי האדמה ופרי העץ 26. וכן (י) אם היה לפניו

שער הציון

(א) ואף דאבן העזר ואלהיה בזה ומאמר מרדכי וזולתן עליו ומביאין ראיה נגדו, יש כמה אחרונים שהתירוקו בשיטתו וישבו תקשורת ששלי, וכלא תפסו בברכי יוסף ותמנן אבירים ותהי-אדם, וגם הפרי-מגדים מלבד תקשורת ששלי, ולפי הנראה גם הפנים מאירות הולך בשיטתו [אין מה שתדש בכסר שברך 'פרי העץ', דהוה האחרונים את דבריו, וספק ברכות לקל: (ב) אחרונים: (ג) אחרונים: (ד) אחרונים: (ה) אלהיה בזה: (ו) ט"ז ואלהיה בזה: (ז) פרי-מגדים:

תקנוס: 1 חמיצה. 2 חמיצה סלק. 3 שדיפים. 4 פטרוזיליה. 5 דושת פסקת. 6 גור. 7 לפת. 8 בדיב ירק. 9 חסה. 10 מיני קטניות. 11 בדיב חמוץ.

